

МУЗИКОТЕРАПЕВТИЧНІ МЕТОДИКИ В ШКОЛІ

Галина Побережна,

доктор мистецтвознавства, професор Інституту мистецтв НПУ ім. М. Драгоманова (м. Київ)

У статті розкривається важливість використання музикотерапевтичних методик як виховної системи, що спроможна оптимізувати процес особистісного розвитку школярів у складних умовах сучасного суспільного буття.

Ключові слова: музикотерапевтичні методики, учитель музики, особистісний розвиток учнів.

Музика – найскладніше для розуміння мистецтво, але саме вона є найпривабливішою для юного покоління, яке присвячує їй значно більше часу й сил, ніж усім іншим видам мистецтв. Тому шкільний учитель музики є необхідною (а може, – і найважливішою на цьому етапі) ланкою культурно-музичного життя: адже без освіченого слухачького прошарку не знайде попиту ні композиторська творчість, ні виконавство. Виховання ж слухача, що має потребу в систематичному «споживанні» високоякісного «музичного харчу», – процес тривалий. Учитель музики фактично не тільки формує сьогоднішню й завтрашню аудиторію концертних залів, а й несе відповідальність за їхнє моральне обличчя. При цьому йому доводиться діяти, так би мовити, на ворожій території, працювати в агресивному ворожому оточенні: адже школярі сьогодні не мають змоги регулярно чути класичну музику (навіть ту, що не так давно мала назву «популярна») ні по радію, ні по телебаченню. Дуже малий відсоток дітей відвідує музичні школи, основна ж маса, на жаль, назавжди залишається поза справжнім мистецтвом.

Яким же чином забезпечити успіх естетичного виховання сучасних школярів – не як процес з низкою тимчасових спеціальних «заходів», а як результат наполегливої і послідовної праці шкільного вчителя, колективу вчителів, загалом системи шкільної освіти?

Зрозуміло, що цей успіх має забезпечити спеціальна безпрограшна стратегія, і на важливому, а тим паче – критичному – рубежі суспільство завжди вдавалося до її розробки. З розвитком цивілізації дедалі очевиднішим стає, що людство вже не врятує технічний прогрес. Сучасна наука дійшла врешті-решт висновку: адаптація до руйнівних умов існування (як ззовні, так і зсередини) можлива лише через набуття психокультури. І перш за все – через прищеплення її дітям: формування необхідних

психотехнічних навичок саме в дитячому віці дасть людству шанс на виживання й розквіт.

Мета статті – актуалізувати музикотерапевтичні методики як дієвий інструмент реалізації завдань роботи шкільного вчителя музики в Україні.

Сучасна наука робить сенсаційні відкриття в галузі фізіології мозку: виявляється, він працює... за музичними принципами [1]. Досліджуючи хімізм мембранних потенціалів у нервових клітинах, учені поряд із термінами квантової механіки використовують терміни «мажор» і «мінор», «мелодичний» і «гармонічний», «дієз» і «бемоль», навіть назви нот і нотний стан. «Музикальність» центральної нервової системи демонструється на прикладі роботи головного мозку.

Яким же є механізм музичного впливу?

Це питання по-справжньому постало перед ученими в різних країнах Європи лише в ХХ ст., коли нарешті з'явилася технічна можливість досліджувати музикотерапевтичний вплив на живу матерію (флору та фауну). У другій половині ХХ ст. наукові дослідження фізіологічних реакцій, що виникають в організмі в процесі музичного сприйняття, незрівнянно розширились. У зв'язку з цим з'явилась перспектива розкриття терапевтичного впливу музики на всіх рівнях буття людини – від матеріально-клітинного до ідеально-мисленнєвого.

Індивідуальний рух людини невіддільний від загального. Він підкоряється універсальним законам на всіх рівнях – від руху клітин до траєкторії долі. Це принцип єдності макро- і мікроскому, співзвучності людини і світобудови.

Життя кожного починає складатися з повторюваних реакцій на обставини, що виникають. Згодом ці реакції міцніють, кристалізуючись у стійкі програми, які своєю чергою, взаємодіючи між собою, визначають більш тривалий і стійкий тип поведінки людини у світі. Проблемою стає саме життя людини як таке, її завдання, місія.

Формується те, що називають вродженою поведінковою моделлю. Це – *гештальт*, що закріпив комплекс психофізіологічних реакцій людського організму на зовнішні життєві обставини (обумовлені, серед іншого, й генетичними факторами).

Музикотерапія, що безпосередньо працює з емоційним спектром особистості, здатна вплинути на неї і суттєво трансформувати. «Хто знає закон вібрацій – той знає весь закон життя», – вважали древні.

Справді, як встановили вчені, кожна людина продукує на клітинному (і в першу чергу – нейронному) рівні власну частоту вібрацій (кожна емоція, як відомо, має свою частоту). Вона повинна бути «співзвучна», синхронізована з навколишнім простором, космосом. Лише потрапляючи в резонанс із «світовим плином», людина знаходить життєву силу для самореалізації.

Саме явище резонансу є основою музикотерапевтичного впливу. Резонування частот коливань дає різке нарощування їх амплітуди при збереженні частоти; у результаті резонування руйнуються мости, коли проходять військові колони, стає неприборканою психічна енергія, виливаючись у погроми після рок-концертів тощо. А розбалансований унаслідок хвороби коливальний контур клітин різних органів і систем організму завдяки резонансу відновлює нормальний режим життєдіяльності: заблокування на шляху плин енергії зриваються, і життєва енергія відновлює свій вільний плин в організмі, уже не зустрічаючи жодних перешкод. Включаються саморегулюючі функції організму.

Саме музика дає можливість *відчути* зазначені резонансні принципи функціонування світобудови в їх нерозривності. Музика може допомогти налаштувати людину на потрібну частоту, подібно настроюванню музичного інструмента. Настроювання це виключно індивідуальне. Механізм же синхронізації із цілим є універсальним, і в роботі з колективом класу, де є певна енергетична домінанта, він може спрацьовувати особливо ефективно.

Які ж найважливіші **компоненти музикотерапевтичної технології** можна залучати до роботи? Це:

- аксіологічний (відбір системи ціннісних орієнтацій);
- когнітивний (відомості про людину як про унікальний феномен світу, про природу своїх емоцій, темперамент, способи реагування, що допомагають або заважають у виконанні життєвих завдань тощо);
- особистісний (стимулювання індивідуально-особистісного зростання учнів, їх прагнення до самореалізації та ін.);
- діяльнісно-творчий (розвиток творчих і комунікативних здібностей у різних ситуаційних обставинах).

На жаль, могутні властивості музики здебільшого ігноруються. Хіба звуковий клімат, у якому сьогодні існують

наші діти, можна назвати музичним? Це або шуми, або попса. Мізерний відсоток населення регулярно відвідує філармонічні концерти й оперні вистави. Більшість вимушено орієнтується на зовсім інші цінності.

Російський композитор, музикант-педагог і дослідник В.Кірюшин дійшов висновку: музика – це та ж сама мова, і в ній є свої фонемі. Так, у класичній музиці він нарахував їх 128, трошки менше (до 100) – у музиці передкласичної епохи, а у сучасній поп-музиці – їх лише 28. Отже, сучасна дитина, що зростає в руйнівному звуковому середовищі, не розквітає не тільки душею, а й розумом. Гнітючий вплив на людський інтелект сучасних напрямків рок– і поп-музики науково доведено.

Існує тут ще одна проблема. Доведено, що людина народжується з установкою на музичні ритми своєї нації – так спрацьовує *генна пам'ять*. Не дивно, що в педагогіці велика увага приділяється психологічним основам розвитку дітей засобами народної творчості. Українські веснянки, колядки, примовки, дитячі пісеньки тощо – усе це мусить оточувати українську дитину від народження, доки не стане її власною органічною мовою – підґрунтям для здорового розвитку її розуму й душі. А українська пісенність, до слова, належить до найдовершеніших фольклорних культур. У ній є не тільки мелодична краса, а й класична упорядкованість. Українська народна пісня здатна впливати і багатовекторно, і, водночас, – системно, комплексно.

Так само сповнена музики й українська поезія. Не випадково Україна багата на видатних поетів, а українська поезія, як і музика, вирізняється багатством відтінків: і емоційно-зворушливих, і оригінально-світоглядних. Чого вартий один Тарас Шевченко! Музику українського вірша – неоціненний скарб нації – треба доносити до кожного. Для цього слід якнайбільше читати ці вірші вголос – у будь-якому віці. А ще краще – проспівувати їх (читати на розспів). Це, власне, одна з найдієвіших форм вокалотерапії. Якщо сам не читаєш – то хоча б слухай. Потрібні відповідні записи, диски, популяризація мистецтва мелодекламації. Багатюща скарбниця України! Черпати – і не вичерпати!

Людська сенсорна система налаштована на певний спектр вібрацій. Якщо людину занурити, як у барокамеру, в резонансні до її душі вібрації – звукові, кольоро-світлові, смакові тощо, то можна трансформувати її в об'єктивно заданому напрямку, а через людину (за умов досягнення певної кількісної межі) – і суспільства.

Фахівці завжди називали це виховним впливом мистецтва (різних його видів), але використовували цей вплив на власний розсуд. З огляду на сучасні наукові знання цього вже недостатньо.

Єдність – це гармонія множинності. Тому сьогодні розроблено спеціальні методики, спрямовані на цілий спектр властивостей людської психіки, створено диски для відповідного «занурення» в потрібні вібрації (їх можна слухати у «фоновому режимі»), готуються відповідні фахівці.

Україна може стати центром, звідки розпочнеться розповсюдження методу гармонізації особистості за музичним принципом. Для початку варто вивчати існуючий у цій галузі педагогічний досвід [2–7]. Вивчати, впроваджувати й розвивати його.

Музика як могутній інструмент впливу спроможна допомогти людині згармонізувати себе і свої стосунки зі світом. Саме поєднання педагогічних методів з керованим музичним впливом може зробити переворот у долі як окремої людини, так і суспільства загалом. Це найреальніший і найдешевший шлях до відродження нашого суспільства.

Сьогодні важливо донести знання про можливості музикотерапії до свідомості можновладців і громадськості. Але ще важливіше дати ці знання педагогам, насамперед – учителям. Саме вони мають змогу впливати

на наше майбутнє – на нове покоління. Саме вчителів треба в першу чергу озброїти знаннями можливостей, які дає музикотерапія.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мирзоян Э. А. Важные аспекты электрофизиологии : наброски к теории // Грани эпохи. – 2006. – № 27.
2. Генік С. Музична терапія // Генік С. Людина. Сім'я. Україна. – Ів.-Франківськ, 2000.
3. Драганчук В. М. Музика як фактор психокоригування : історичні, теоретичні і практичні аспекти. – К., 2003.
4. Паньків Л. Вплив музики на психічне здоров'я особистості // Початкова школа. – 1999. – № 1. – С. 58–59.
5. Тарасов Г. С. Потребность в классическом музыкальном искусстве как психологический феномен // Психологический журнал. – Т. 14. – № 6. – 1993.
6. Флоренская Т. А. Мир дому твоему. Человек в человеке. – Воспитание школьников. – 1999. – № 1. – С. 34–39.
7. Юсфин А. Г. Музыка – сила жизни. – СПб.: ООО «Аюрведа Плюс», 2006.

УДК 371.315:792.2 – М. Рейнхардт (430)

ПРОБЛЕМИ ТЛУМАЧЕННЯ СВІТОВОЇ ДРАМАТУРГІЧНОЇ КЛАСИКИ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ МАКСА РЕЙНХАРДТА

Андрій Вітченко,

доктор пед. наук, проректор з науково-педагогічної роботи Київського словістичного університету

У пропонованій статті на матеріалі творчої спадщини М. Рейнхардта досліджується історія кращих сценічних постановок світової драматургічної класики, розкриваються технологічні підходи до організації інтерпретаційної діяльності школярів у позакласній роботі із зарубіжної літератури і театрального мистецтва.

Ключові слова: творча спадщина М. Рейнхардта, інтерпретаційна діяльність школярів.

Театр не може існувати для себе, як інші види мистецтва. Він утверджується тільки тоді, коли його сприймають... Те могутнє, збуджуюче потрясіння, яким є вистава, потребує не тільки гарного актора або режисера, а й вибраної публіки.

М. Рейнхардт

У контексті профілізації літературної освіти, оновлення її змісту й методичних підходів посилюється інтерес до

навчальних технологій, що сприяють «розвиткові естетичних смаків учнів, розумінню ними специфіки художньої літератури як виду мистецтва, особливостей творів різних родів, жанрів, стилів, авторів» [3, с. 56]. Технологізація шкільного викладання драматургії має здійснюватися з урахуванням принципу міжмистецької взаємодії, забезпечувати формування умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати драматичний твір як явище